

## บทที่ ๖

### ฝรั่งเศสในสมัยจักรวรรดิที่ ๒ (ค.ศ. ๑๘๕๒ - ๑๘๗๐)

ภายหลังจากการลงประชามติเรื่องการจัดตั้งจักรวรรดิในวันที่ ๒๐-๒๑ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๕๒ แล้ว ในวันที่ ๑ ธันวาคม ปีนั้นเอง ก็มีประกาศจัดตั้งจักรวรรดิขึ้น จักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ มีนโยบายที่จะให้ฝรั่งเศสเป็นประเทศในระบอบประชาธิปไตยที่มีระบอบกษัตริย์ พระองค์ได้เริ่มสมัยจักรวรรดิครั้งที่ ๒ ด้วยการจำกัดสิทธิทางการเมืองของประชาชน ในขณะที่เดียวกัน นโปเลียนที่ ๓ ดูเหมือนมีแนวโน้มที่จะลดอำนาจของพระองค์ลงทีละเล็กละน้อยเป็นขั้นตอนไป และยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย พระองค์ให้สัญญาว่าเสรีภาพจะครองแผ่นดิน ในปลายรัชสมัย นโปเลียนที่ ๓ ได้ผ่อนคลายระบอบศักดินาและอำนาจของพระองค์ลงมากพอสมควร แต่เหตุที่พระองค์จำต้องลดหย่อนอำนาจก็เพราะปรารถนาที่จะเรียกร้องความนิยมในเรื่องเสรีภาพ หากใช้เพราะพระองค์คิดว่าถึงเวลาแล้วที่จะให้เสรีภาพแก่ชาวฝรั่งเศสก็หาไม่ ลักษณะสำคัญของยุคจักรวรรดิที่ ๒ อาจชี้ให้เห็นชัดโดยการศึกษาลักษณะรัฐธรรมนูญของจักรวรรดิ และสังเกตลักษณะการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นในปีหลัง ๆ ของจักรวรรดิที่ ๒

รัฐธรรมนูญของจักรวรรดิ ระบุให้จักรพรรดิมีอำนาจในการบริหารอย่างเต็มที่ เป็นจอมทัพทั้งของกองทัพบกและกองทัพเรือ ทรงมีพระราชอำนาจในการทำสงครามและสันติภาพ ทรงบัญญัติกฎหมายและใช้กฎหมายนั้น พระองค์ทรงอำนาจสูงสุดในการบริหารและเป็นศูนย์กลางของจักรวรรดิ ระบบนี้ทำให้พระองค์ควบคุมทุกส่วนของประเทศได้ ไม่มีคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีแต่ละคนทำงานเป็นรายบุคคล และไม่ได้สะท้อนความคิดเห็นของฝ่ายนิติบัญญัติแต่อย่างใด เมื่อไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสภา รัฐมนตรีแต่ละคนรับผิดชอบต่อจักรวรรดิเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจึงอยู่ในพระราชอำนาจของจักรพรรดิ อำนาจในการปกครองตนเองของส่วนภูมิภาคได้ถูกลบเลือนไปโดยสิ้นเชิง อำนาจดังกล่าวตกอยู่กับผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งจักรพรรดิเป็นผู้แต่งตั้ง และต้องดำเนินการให้เป็นไปตามพระประสงค์ เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น เช่น นายกเทศมนตรีและเทศมนตรีก็มาจากการแต่งตั้งทั้งสิ้น ระบบตำรวจลับอันทรงประสิทธิภาพทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมหนังสือพิมพ์และ

จำกัดเสรีภาพของปัจเจกชน การวิจารณ์รัฐบาลเป็นเรื่องต้องห้าม ระบบจับกุมและตั้งตนพิพากษาคดีของอำนาจเป็นระบบศักดินาคติที่ประชาชนกลัวเกรง และเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลใช้ในการกดขี่ประชาชน

ฝ่ายนิติบัญญัติ ประกอบด้วยองค์สาม คือ

๑. ฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative Body) ได้รับเลือกตั้งจากประชาชน แต่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะประสบกับอุปสรรคนานาประการในการใช้สิทธิโดยเสรี ผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งที่มีฐานะเป็นรัฐมนตรีจะได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม สภาก็ไม่มีอำนาจหรือมีอิทธิพลในการดำเนินการแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นการเสนอผู้ตั้งร่างกฎหมายหรือจะแปรญัตติที่เสนอโดยรัฐสภา จักรพรรดิจะเป็นผู้เลือกและแต่งตั้งประธาน สมัยประชุมกินเวลาเพียง ๓ เดือน ต่อปี และงบประมาณก็ได้รับจากรโหวตเสียงแบบที่เรียกว่า en bloc คือ การพิจารณางบประมาณจำนวนทั้งหมดโดยไม่ต้องพิจารณาแยกแยะให้ละเอียด

๒. สภาแห่งรัฐ (Council of State) รัฐธรรมนูญได้บัญญัติคำจำกัดความของสภาแห่งรัฐว่า คือ "กลุ่มคนที่มีความสามารถ ซึ่งไม่ต้องใช้วาทศิลป์" มีส่วนร่วมมากกว่าในการบัญญัติกฎหมาย และเป็นผู้วางมาตรการต่าง ๆ สำหรับสภา แต่จักรพรรดิก็คงเป็นผู้แต่งตั้งประธานอยู่นั่นเอง

๓. สภาซีเนต (Senate) จักรพรรดิเป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกสภาซีเนต ซึ่งจะประกอบด้วยผู้ที่มีตำแหน่งราชการชั้นสูง มีหน้าที่จำกัดขอบเขตของข้อเสนอทางกฎหมาย ให้ความเห็นในรัฐธรรมนูญ และปกป้องการละเมิดบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

ด้วยวิธีการเช่นนี้ จักรพรรดิโนโปเลียนที่ ๓ จึงเป็นผู้ปกครองฝรั่งเศสโดยแท้จริง โดยทางนิตินัยแล้ว ดูเหมือนว่าอำนาจของจักรพรรดิมีรากฐานอยู่ที่ความต้องการของประชาชน ซึ่งออกมาในรูปประชามติ แต่โดยแท้จริงแล้ว รากฐานของอำนาจอยู่บนกองทัพอันโดยสรุป ความคิดพื้นฐานที่อยู่เบื้องหลังรัชสมัยของโนโปเลียน คือระบอบเผด็จการแบบซีซาร์ (Caesarism)

จักรวรรดิเสรีนิยม หลังจาก ค.ศ.๑๘๖๐ จักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ ถูกบังคับจากหลายทางให้จำยอมลดอำนาจของพระองค์ และตั้งสาธารณรัฐเสรีนิยมขึ้น (๑๘๖๐-๑๘๗๐) ความตั้งใจที่จักรพรรดิอ้างถึงเสมอ คือ การที่จะคืนสิทธิทางการเมืองสู่ประชาชนชาวฝรั่งเศส นโปเลียนที่ ๓ ได้สร้างความรู้สึกรู้สึกว่าจำเป็นจะต้องมีอะไรทดแทนสัญญาของเขา และตามแบบที่นโปเลียนที่ ๑ เคยกระทำไว้ พระองค์ก็ได้ช่วยชนะ เหนือพวกคาทอลิกโดยดึงเข้ามาเป็นพวกได้ และให้รางวัลตอบแทนความจงรักภักดีของพวกนี้ด้วยการให้ควบคุมการศึกษา และใช้การสอนศาสนาเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความคิดที่จะทำให้เกิดการเชื่อฟังและการยอมอยู่ใต้อำนาจ แต่ใน ค.ศ.๑๘๕๕ พระองค์ทำให้ชาวคาทอลิกโกรธเคืองในการที่พระองค์ร่วมทำสงครามต่อต้านออสเตรียที่ปีเอมอนต์ ความก้าวหน้าทางความเคลื่อนไหวของพวกชาตินิยมอิตาเลียน ทำให้สันตปาปาสูญเสียอำนาจที่เคยมีเหนือชาวอิตาเลียน และทำให้เกิดการขัดแย้งอย่างรุนแรงในหมู่นักบวชฝรั่งเศส นอกจากนี้โยบายการค้าของนโปเลียนที่ ๓ ยังทำให้พวกนายทุน เจ้าของโรงงานไม่พอใจ ใน ค.ศ.๑๘๖๐ พระองค์ได้เซ็นสัญญาการค้ากับอังกฤษ ซึ่งยังผลให้มีการลดภาษีสินค้าขาเข้าลง พระองค์มีความปรารถนาอย่างแท้จริงที่จะส่งเสริมสวัสดิการของชนชั้นกรรมกร และเพื่อจะให้เกิดความเชื่อมั่นว่า การค้าเสรีจะเป็นสื่อสันติภาพและค่านิยมที่ดีในระหว่างชาติต่าง ๆ แต่การกระทำดังกล่าวทำให้ชนชั้นพ่อค้าเห็นพระองค์เป็นศัตรู โดยวิธีนี้ จักรพรรดิทรงพบว่าพระองค์อยู่ระหว่างการขัดแย้งของบุคคลทั้งสองฝ่ายที่มีอำนาจพอ ๆ กันในสังคม แต่เดิมนั้นนโปเลียนที่ ๓ เคยใช้นโยบาย "ศาสนา" และการสนับสนุนให้มีการตั้งอัตราภาษีศุลกากรสูง เป็นเครื่องปรองดองผลประโยชน์ของฝ่ายคาทอลิกและฝ่ายพ่อค้า แต่พระองค์ก็ต้องหาความสนับสนุนจากฝ่ายอื่น ๆ ด้วย ที่ปรึกษาของพระองค์เน้นถึงการที่พระองค์ควรแบ่งปันอำนาจเพื่อภาวะความรับผิดชอบจะเบาบางลง รัฐบาลได้ดำเนินการขั้นแรกในการให้อำนาจแก่รัฐสภา คือ

ใน ค.ศ.๑๘๖๐ สภาซีเนตและฝ่ายนิติบัญญัติ ได้รับอนุญาตให้อภิปราย วิจารณ์นโยบายของจักรพรรดิได้ แต่การอนุญาตครั้งนี้ควบคู่ไปกับคำสั่งที่ว่า การได้เสียงในสภาจะต้องมีรายงานอย่างละเอียด

ค.ศ.๑๘๖๑ นโปเลียนที่ ๓ ได้ให้อำนาจสภาที่จะลงมติเรื่องงบประมาณเป็น  
เรื่อง ๆ ไป

ค.ศ.๑๘๖๗ สภาสามารถชกฟอกรัฐมนตรีได้

ค.ศ.๑๘๖๘ จักรพรรดิได้ลดหย่อนการจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และอนุญาต  
ให้มีการประชุมในที่สาธารณะได้

อย่างไรก็ตาม มาตรการผ่อนคลายเป็นสิ่งที่ทั้งหมดเกิดขึ้นเพราะความอ่อนแอของ  
จักรพรรดิ เพราะความเป็นปฏิปักษ์กันระหว่างคนในชาติ ดังนั้นมาตรการดังกล่าวจึงไม่สามารถ  
สมัคสมานความเห็นของสาธารณชนได้ แท้จริงแล้วรัฐบาลของนโปเลียนที่ ๓ ได้ตกเป็นเหยื่อของ  
ปฏิปักษ์ที่ต้องการใช้มาตรการเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการล้มรัฐบาล อำนาจของนโปเลียนที่ ๓  
สลายลงเพราะการรวมตัวกันของศัตรูพระองค์ซึ่งได้แก่ นักกฎหมาย, พวกนิยมราชวงศ์ออสเตรีย  
พวกเสรีนิยม พวกสาธารณรัฐนิยม พวกพ่อค้าที่ไม่พอใจนโยบายการค้า และแม้แต่พวกคาทอลิก  
ต่างรวมตัวกันเพื่อตั้งข้อเรียกร้องกับจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓

### นโยบายทางสังคมและเศรษฐกิจของจักรวรรดิที่สอง

เมื่ออยู่ในฐานะผู้บริหาร นโปเลียนที่ ๓ ได้นำเอาประเพณีของยุคนักปกครองแห่ง  
ความรุ่งโรจน์ทางสติปัญญา (Enlightenment Despots) ในสมัยศตวรรษที่ ๑๘ มาใช้  
พระองค์ตั้งพระทัยว่าจะเป็น "หัวหน้าคนใช้ของประเทศ" สืบต่อจากพระเจ้าโจเซฟที่ ๒  
(Joseph II) แห่งออสเตรียหรือเฟรเดอริคมหาราช (Frederick the Great) แห่ง  
ปรัสเซีย นโปเลียนที่ ๓ ทรงเขียนไว้ว่า "ความคิดแบบนโปเลียน ไม่ใช่เกี่ยวกับสงคราม หากเป็น  
ความคิดที่เกี่ยวกับสังคมอุตสาหกรรม การค้าและมนุษยชาติ" นโยบายทางสังคมและเศรษฐกิจ  
ของจักรวรรดิต้องการชดเชยการสูญเสียไปซึ่งสิทธิทางการเมืองของฝรั่งเศส และสวัสดิการของ  
ชาติถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของโครงการแห่งจักรวรรดิ" ชัยชนะของคริสตศาสนายกเลิกระบอบทาส  
ชัยชนะของการปฏิวัติฝรั่งเศสล้มล้างระบอบข้ารับใช้ และชัยชนะของประชาธิปไตยจะกำจัดความ

ทุกข์ยากของประชาชน

ภายใต้จักรวรรดิครั้งที่ ๒ ฝรั่งเศสได้ก้าวหน้าทั้งด้านอุตสาหกรรมและการค้า สถาบันสองแห่งที่ส่งเสริมเครดิต คือ เครดิต ฟองซีเย (Credit foncier) มีหน้าที่ดำเนินการเรื่องความก้าวหน้าของทรัพย์สินและ เครดิต โมบิลีเย (Credit mobilier) ซึ่งอุดหนุนการศึกษาทางการเงิน ขณะที่ธนาคารแห่งฝรั่งเศส (Bank of France) ได้เปิดสาขาทั่วประเทศ การพัฒนาการคมนาคมได้รุดหน้าไปอย่างมาก รถไฟ การไปรษณีย์โทรเลขมีมาตรฐาน ดังนั้นการอุตสาหกรรมจึงเจริญควบคู่ไปกับการพาณิชย์ โรงงานต่าง ๆ ได้เจริญรุดหน้าไปมาก มีการประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ และผลผลิตเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าในเวลา ๒๐ ปี นิทรรศการครั้งใหญ่ (Great Exhibition) ใน ค.ศ. ๑๘๕๕ แสดงให้โลกเห็นชัดทีเดียวว่าอุตสาหกรรมของฝรั่งเศสรุดหน้าอย่างน่าพิศวง แต่ข้อที่น่าคำนึง คือ มาตรฐานความมั่งคั่งของชาติที่แท้จริงนั้นขึ้นอยู่กับรายได้โดยเฉลี่ย หากใช้รายได้ทั้งหมดของประเทศไม่ ความร่ำรวยของคนกลุ่มเล็ก ๆ อาจเป็นความทุกข์ยากอย่างมหันต์ของชุมชนส่วนใหญ่ก็ได้ การทดสอบเพื่อคำนวณความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจึงต้องดูจากชนชั้นกรรมกร ซึ่งเป็นชนชั้นที่เป็นรากฐานของสังคมในแง่การผลิต แม้ว่าในเวลา ๑๐ ปี (ค.ศ. ๑๘๕๐-๑๘๖๐) ค่าจ้างได้เพิ่มขึ้นจาก ๑๐% เป็น ๔๐% โดยดูจากหลาย ๆ อาชีพ แต่ค่าจ้างที่แท้จริงกลับตกต่ำลงเนื่องจากค่าครองชีพเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า ๔๐% รัฐบาลไม่ได้เฝ้าเฉยต่อปัญหาสังคมเหล่านี้ เพื่อรักษาความเชื่อถือของประชาชน แม้ว่าการสงเคราะห์ของรัฐบาลจะเป็นเพียงการบรรเทาปัญหา มากกว่าการแก้ปัญหา

รัฐบาลยังได้ทำลายการผูกขาดของสมาคมพ่อค้าเนื้อ และจัดเงินชดเชยให้แก่พ่อค้าขนมปังเพื่อที่จะได้ขายขนมปังราคาถูกให้แก่คนงาน มีการใช้เงินทุนจากสาธารณชนช่วยเหลือในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชนชั้นกรรมกร แม้ว่าสมาคมแรงงานจะยังไม่มั่นคงและราบรื่นนัก แต่มีการให้สวัสดิการต่าง ๆ นอกจากนั้นรัฐบาลยังได้กลายเป็นผู้ว่าจ้างแรงงานรายใหญ่ เพื่อไม่ให้เกิดสภาพว่างงาน มีการว่าจ้างปรับปรุงนครใหญ่ ๆ ของฝรั่งเศส โดยเฉพาะปารีสมีความสวยงาม มีการปรับปรุงถนนหนทางและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ทำให้ปารีสกลายเป็นนครที่ทรงความงาม

และมีระเบียบแผนผังที่ยอดเยี่ยม

### นโยบายต่างประเทศของจักรวรรดิที่สอง

การพิจารณานโยบายต่างประเทศของจักรวรรดิที่ ๒ นั้นเป็นประเด็นสำคัญเพราะหลักความจริงที่ว่า การเข้าใจประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสในศตวรรษที่ ๑๙ นั้น จะศึกษาเฉพาะการพัฒนาภายในประเทศไม่ได้ สภาพการณ์ต่าง ๆ ภายนอกประเทศมีผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อความเป็นไปของฝรั่งเศส และความมั่นคงของรัฐบาลขึ้นอยู่กับพลังต่าง ๆ ซึ่งอยู่เหนือการควบคุม แม้ไปเลี่ยนจะเรียกร้องและประกาศว่า จักรวรรดิคือสันติภาพ (L' Empire, c' est la paix) แต่พระองค์ก็รู้สึกถึงความจำเป็นที่จะต้องลดความหยิ่งในเรื่อง "ชาติ" โดยการเลิกทำที่แข็งกร้าวหรือยึดนโยบายเอกเทศในการติดต่อกับประเทศอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม เป็นที่สงสัยว่า นโปเลียนที่ ๓ มีแผนการเช่นไรอยู่ในพระทัย บิสมาร์ค (Bismarck) เคยกล่าวถึงนโปเลียนที่ ๓ ว่า "พระองค์ดูเหมือนจะไม่วันทักว่าพระองค์ต้องการสงคราม" อาจเป็นเพราะว่าจักรพรรดิแสดงความเชื่อมั่นว่า พระองค์จะไม่มีวันตกต่ำเช่นพระเจ้าหลุยส์ ฟิลิปป์ ถ้าหากว่าพระองค์ยึดนโยบายรักษาสันติภาพอย่างแน่วแน่ (ultra-pacific) นโปเลียนที่ ๓ เคยตรัสกับราชทูตอังกฤษว่า สัญชาติญาณของฝรั่งเศสเป็นสัญชาติญาณทางทหารและความต้องการครอบครองและพระองค์ก็ตั้งพระทัยว่าจะสนองเจตนารมณ์นั้น อย่างไรก็ตาม นโปเลียนที่ ๓ จำต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง มิฉะนั้นยุโรปทั้งหมดจะรวมตัวกันเพื่อต่อต้านฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะทำที่ก้าวร้าวที่จักรพรรดิไม่ได้ตั้งพระทัยที่จะแสดงออกมา และภายในประเทศเองประชาชนอาจตกใจกลัวถ้าเกิดสงครามใหญ่อย่างกระหน่ำหนัก ประเพณีของจักรวรรดิที่ ๑ ยังคงแจ่มชัดอยู่ในความทรงจำของคนทั่วไป ในความเป็นจริงแล้ว เป็นที่เชื่อได้ว่า นโปเลียนที่ ๓ ไม่ได้ตั้งพระทัยที่จะนำทวีปยุโรปเข้าสู่สงครามอีก แต่สิ่งแวดล้อมภายนอกและลักษณะบางอย่างในตัวพระองค์ได้นำความพิวามาสู่ทั้งจักรวรรดิครั้งที่ ๒ และตัวจักรพรรดิเอง นโปเลียนที่ ๓ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะผู้นำสันติภาพอันเป็นเครื่องปรองดองยุโรปทั้งหมด พระองค์เป็นนักฝันที่คิดถึงโครงการสร้างสังคมยูโทเปีย (Utopia) และในขณะเดียวกันก็เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ราชวงศ์ของพระองค์ เพื่อให้ชาว

ฝรั่งเศสซึ่งไม่หาความรู้โรจน์ของจักรวรรดิจะได้พอใจ แต่ความรู้โรจน์ที่นโปเลียนที่ ๓ และชาวฝรั่งเศสต้องการทำให้เกิดสงคราม ความพินาศเกิดขึ้น เพราะจักรพรรดิไม่มีความสามารถพอที่จะจัดการแก้ไขสถานการณ์ซับซ้อน วิธีการกระทำของพระองค์ไม่ได้สัดส่วนกับจุดมุ่งหมายที่พระองค์ตั้งไว้ นโปเลียนที่ ๓ มีคุณสมบัติที่ดีหลายประการ และมีอัธยาศัยกว้างขวาง แต่การที่ไม่รู้จักแก้ปัญหาและความซลาดกั่ว ทำให้พระองค์ต้องตกอยู่ในใยแห่งเล่ห์กระเท่ห์ทางการทูต และสิ่งนี้ทำให้นโปเลียนที่ ๓ มีลักษณะเป็นนักผจญภัยที่ตระหนี่และเจ้าเล่ห์ในสายตาของคนทั่วไป ซึ่งอาจไม่เป็นการยุติธรรมต่อพระองค์นัก

นโยบายของจักรพรรดินั้นคำนึงถึงคนร่วมสมัยของพระองค์เหนือสิ่งใด แต่การกระทำตามวิธีของพระองค์นั้นไม่สอดคล้องกับแผนงานที่ยิ่งใหญ่ของพระองค์เลย พระองค์กระหายที่จะทำอะไรหลายอย่าง โดยที่ไม่มีสติปัญญาและความสามารถจะทำให้สำเร็จ ผลที่สุดไม่เพียงแต่พระองค์จะทอดทิ้งความสนใจในเรื่องที่เคยกระทำ จักรพรรดิทรงตกต่ำลงมากจนไม่มีประเทศใดในยุโรปจะเป็นพันธมิตรของฝรั่งเศส

อย่างไรก็ตาม ในช่วงสมัยแรก ๆ นั้น นโปเลียนที่ ๓ ประสบความสำเร็จอย่างดี ระยะเวลาสั้น ๆ ของฐานจักรพรรดิของพระองค์นั้นเกิดขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๕๔ ซึ่งเป็นเวลาพร้อม ๆ กับการเริ่มต้นยุคจักรวรรดิเสรีนิยม ความเสื่อมของพระองค์ไม่ใช่เหตุบังเอิญ ถ้าฝรั่งเศสเข้มแข็งกว่านี้จะไม่มีการตั้งอำนาจของจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ ได้ แต่เมื่อกิจการค้าต่างประเทศของพระองค์ล้มเหลว ชาวฝรั่งเศสซึ่งรู้สึกในสัญชาติญาณทางการเมืองได้แสดงความไม่พอใจจนถึงขีดสุด อำนาจเด็ดขาดของจักรพรรดิจึงสลายตัวลงตามลำดับ กิจการต่างประเทศที่ชี้ให้เห็นถึงธรรมชาติและขอบเขตนโยบายต่างประเทศของพระองค์มีดังนี้.-

สงครามไครเมีย สงครามครั้งนี้แสดงถึงการขัดแย้งในการดำเนินงานของนโปเลียนที่ ๓ ที่ว่า การเสี่ยงโชคทางการทูตครั้งแรกของพระองค์ในตอนแรกนั้นเห็นชัดว่า เพื่อให้ประเทศที่มีส่วนร่วมเกิดความฉ้อฉลกัน แต่ต่อมาการกระทำของพระองค์กลับทำให้ชาติต่าง ๆ เป็น

ศัตรูกัน พระองค์เคยอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในเยรูซาเล็มในนามของพรรคคาทอลิกในฝรั่งเศส ในขณะที่รัสเซียเป็นตัวแทนของกรีกหรือนิกายออร์ทอด็อกซ์ ความขัดแย้งนี้ได้ยึดเยื้อมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๐-๑๘๕๔ และทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีการตัดสินความถูกต้องและสร้างความเข้าใจที่ดี สงครามไครเมียซึ่งมีผู้เสียชีวิตกว่าครึ่งล้านคนก็เกิดขึ้น จักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ มิได้สนพระทัยในท่าทีขัดแย้งกันทางศาสนา แต่พระองค์ก็ไม่สามารถจะละทิ้งหรือเฉยเมยกับฝ่ายคาทอลิกซึ่งเป็นผู้สนับสนุนพระองค์ ส่วนพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียก็ไม่ทรงยอมอ่อนข้อ ข้อขัดแย้งซึ่งในตอนแรกดูไม่รุนแรงเท่าไรนักได้ทวีความตึงเครียดมากขึ้นทุกที ความสงสัยและความเข้าใจผิดของนักการทูตทั้งหลายได้ทวีขึ้น เมล็ดพืชแห่งความยุ่งเหยิงไปทั่ว อังกฤษตกอยู่ในสภาพลังเลและขัดแย้ง เพราะเชื่อว่าความคงอยู่ของจักรวรรดิออตโตมัน เติร์ก กำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงภัย ข้อเสนอของชาร์นิโคลส์ที่ ๑ ที่จะแบ่งตุรกีทำให้อังกฤษเกิดความกังวลขึ้นมา เพราะอังกฤษยังคิดว่านโยบายที่ตนเคยยึดมา คือให้ตุรกีเป็นส่วนหนึ่งในการตรวจตราความเคลื่อนไหวและคอยถ่วงอิทธิพลของรัสเซียทางตอนใต้ของยุโรป ด้วยการยุยงส่งเสริมของลอร์ด สเตรทฟอร์ด เดอ เรดคลิฟฟ์ (Lord Stratford de Redcliffe) เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงคอนสแตนติโนเปิล สุลต่านจึงปฏิเสธข้อเรียกร้องของพระเจ้าซาร์ที่ว่าให้ผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอด็อกซ์อยู่ใต้การปกครองของรัสเซีย ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้รัสเซียดำเนินการผิดพลาดที่ยังยืนยันข้อเรียกร้องของตน เรื่องนี้น่าจะมีการเจรจาโดยสันติได้ แต่ชาร์นิโคลส์ที่ ๒ ทรงรู้สึกว่าการคัดค้านของพระองค์ถูกลบล้าง พระองค์จึงทรงโต้ตอบด้วยการเข้าครอบครองคาบสมุทรบัลแกเรีย (Danubian Principalities) หรืออีกนัยหนึ่งโมลดาเวียและวาลาเชีย (Moldavia and Wallachia) การกระทำของพระองค์ครั้งนี้ทำให้พวกนิยมสงครามในอังกฤษสามารถบีบบังคับให้รัฐบาลของลอร์ด อาเบอร์ดีน (Lord Aberdeen) ประกาศสงครามกับรัสเซีย พร้อม ๆ กับที่นโปเลียนที่ ๓ ได้ส่งกองทัพเรือฝรั่งเศสมุ่งสู่ทะเล ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๘๕๔ และในเดือนมีนาคม ปีนั้นเอง รัฐบาลฝรั่งเศสประกาศสงครามกับรัสเซีย

สงครามไครเมียนั้น นักประวัติศาสตร์มีความเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยสงคราม และผลที่ได้รับนั้นก็ไม่สามารถชดเชยกับชีวิตและทรัพย์สินที่สูญเสียไป



สนธิสัญญาปารีส ซึ่งลงนามกันในวันที่ ๓ มีนาคม ค.ศ.๑๘๕๑ ซึ่งเป็นการยุติสงคราม ทำให้ทะเลดำเป็นกลาง และเปิดการเดินเรือในลำแม่น้ำดานูบแก่ทุกประเทศ รวมทั้งการปลดปล่อยคาบสมุทรบอลข่านที่ติดจากการควบคุมของตุรกี ยอมรับตุรกีให้เข้าร่วมในวงประชาชาติยุโรป (public law of Europe) โดยมหาอำนาจยุโรปยึดมั่นในความสุจริต รุสเซียยอมสละสิทธิคุ้มครองชาวคริสเตียนใต้การปกครองของสุลต่าน โดยสุลต่านให้สัญญาว่าจะให้สิทธิทางศาสนาแก่คริสตศาสนิกชนเท่าเทียมกับชาวมุสลิมเป็นการตอบแทน แต่สนธิสัญญานี้มีชีวิตสั้นมาก ข้อสัญญาถูกละเมิดทันที จนแทบจะเรียกได้ว่าทันทีที่น้ำหมึกแห้ง ตุรกีไม่ได้ปฏิบัติตามภารกิจของตนตามสัญญาและความซื่อสัตย์ก็ไม่มี ความเป็นกลางของทะเลดำก็ดำเนินมาถึงเพียง ค.ศ.๑๘๗๐ ก็ถูกรุสเซียละเมิดในขณะที่ฝรั่งเศสกำลังติดพันกับสงครามฟรังโก-ปรัสเซีย

ผลกระทบเหนือสิ่งอื่นใด สงครามไครเมียทำให้สันติภาพของยุโรปที่มีมากกว่า ๔๐ ปี ต้องสลายลง สงครามอื่น ๆ ได้ติดตามมาจนโลกกลายเป็นค่ายทหาร และยังได้ทำลายจุดประสงค์ของความอดสาหัส พยายามของมนุษยชาติ อย่างไรก็ตาม ในเวลานั้นผลของสงครามไครเมียทำให้ชาวฝรั่งเศสยึดมั่นและภูมิใจ เป็นที่สุด ไม่ต้องสงสัยว่า นี่คือชัยชนะส่วนตัวที่ยิ่งใหญ่สำหรับจักรพรรดิ พระองค์ทรงเป็นประธานที่ประชุมคองเกรสแห่งปารีส (Congress of Paris) ที่จัดขึ้นเพื่ออภิปรายปัญหาสันติภาพ ชาวฝรั่งเศสเห็นว่าในขณะนั้นจักรพรรดิแห่งฝรั่งเศสเป็นผู้ตัดสินชะตาของยุโรป พระองค์หลุดพ้นข้อกล่าวหาว่านำประเทศเข้าสู่สงครามได้อย่างสวยงาม ในสายตาชาวฝรั่งเศสเห็นว่าจักรพรรดิเป็นผู้ที่รักษาพันธมิตรของฝรั่งเศสไว้ไม่ให้สูญไป เป็นการลบรอยอัปยศใน ค.ศ.๑๘๑๕ และ ๑๘๔๐ แต่ในขณะที่จักรพรรดิโนโปเลียนที่ ๓ นำประเทศเข้าสู่ความรุ่งโรจน์ ก็เป็นเวลาเดียวกับจุดสุดยอดของความยิ่งใหญ่ของชีวิตพระองค์ หลังจากนั้นโชคชะตาของพระองค์ก็เริ่มตกต่ำลง จนกระทั่งพระองค์นำประเทศเข้าสู่ความหายนะใน ค.ศ.๑๘๗๐

### โครงการเพื่อความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิครั้งที่ ๒

สนธิสัญญาปารีสทำให้โนโปเลียนมีโอกาสใช้อำนาจได้อีก ความสำเร็จเป็นสิ่งที่เราพระทัยพระองค์ พระองค์ทรงคิดหาวิธีที่จะทำให้ชื่อเสียงของพระองค์เป็นที่เลื่องลือขึ้นมาอีก ชีวิต

และผลงานของจักรพรรดินโปเลียนที่ ๑ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า ความกระหายในเกียรติศักดิ์และความรุ่งโรจน์นั้น เมื่อเกิดขึ้นในชาติหนึ่งแล้ว จะดับสิ้นลงไปได้ก็เพราะความพ่ายแพ้และการทบทวนที่ทรมาณเท่านั้น ชีวิตและการงานของพระนัดดาของพระองค์ซึ่งตกอยู่ในความทะเลาะเถียงกันอย่างไม่มีขอบเขตก็กำลังจะให้บทเรียนแบบเดียวกัน ภายหลังจากการประชุมคองเกรสแห่งปารีสดูเหมือนนโปเลียนที่ ๓ จะทรงตั้งพระทัยว่า พระองค์จะปฏิบัติภารกิจซึ่งตกทอดมาเป็นมรดกของพระองค์ ความคิดแบบนโปเลียนซึ่งดูคลุมเครือและไม่มีคำจำกัดความแน่นอนนัก เริ่มปรากฏรูปคือเพื่อเปลี่ยนแปลงที่ของยุโรปใหม่ เพื่อปลงล้างข้อตกลง ค.ศ.๑๘๑๕ และเพื่อขยายพรมแดนของฝรั่งเศสให้ไปจดแม่น้ำไรน์ เพื่อปลดปล่อยชนชาติต่าง ๆ ที่ถูกกดขี่ ความมุ่งมั่นดังกล่าวทำให้วงการทูตและการเมืองของยุโรปเห็นว่า จักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ เป็นตัวก่อความอันตรายหลังความกระหือรือล้นและอารมณ์ที่สุดจะทำนายได้ของพระองค์ ทำให้พระองค์เป็นศัตรูต่อวิถีการเมืองระหว่างประเทศที่ดำเนินอยู่ในขณะนั้น

ผลผลิตแรกของการสร้างฝรั่งเศสให้ยิ่งใหญ่ คือ การสถาปนารัฐรูมาเนีย (Roumanian State) โดยแยกตัวจากคาบสมุทรบอลข่าน พริวนซิพาลีตีล รัฐนี้เคยมีอำนาจปกครองตนเองโดยสภาคองเกรสแห่งปารีส โครงการที่แสดงถึงความทะเลาะเถียงมาก คือ แผนการเพื่อการรวมประเทศอิตาลี ความเลื่อมของนโปเลียนที่ ๓ เกิดขึ้นเพราะนโยบายของพระองค์ที่เกี่ยวกับอิตาลีไม่ได้ทำความพอใจให้กับฝ่ายใดเลย ซ้ำยังเป็นจุดเริ่มต้นของความพินาศของจักรวรรดิครั้งที่ ๒ เพราะทำให้ฐานะความมั่นคงของพระองค์ในประเทศอ่อนแอลง และเป็นการสร้างความแตกแยกและข้อขัดแย้งของพรรคการเมืองในฝรั่งเศส พวกฝ่ายขวาที่นิยมพระรัฐสิกโกโรธที่อำนาจของสันตปาปาถูกลดหย่อน พวกนักกฎหมายฝรั่งเศสก็ต่อต้านการขับเชื้อสายราชวงศ์บูร์บองส์ที่ปกครองเนเปอส์ ออกจากอิตาลีตอนใต้ ส่วนพวกหัวรุนแรงนั้น รัฐสิกซัดเคืองใจที่จักรพรรดิถอนตัวออกจากสงครามอย่างกระหึ้นหัน โดยที่จึงให้อิตาลีอยู่ในฐานะลำบากและต้องการความช่วยเหลือ ในด้านการเมืองระหว่างประเทศ พระองค์ได้สูญเสียความนับถือของอิตาลี ทำลายมิตรภาพที่เคยมีกับอังกฤษด้วยการผนวกเอาชาวอียิปต์และนิซ พระองค์แตกแยกกับออสเตรีย โดยการเข้าร่วมกับปีเอมอนองค์ ซึ่งเป็นผลให้เกิดการรวมอิตาลีขึ้น นโปเลียนที่ ๓ ยังทำให้ปรัสเซียตระหนกด้วยการเผยแพร่แผนการรุกรานของพระองค์

นอกจากเรื่องอิตาลีแล้ว จักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ ยังทำให้รัสเซียขุ่นเคืองด้วยการที่ พระองค์สนับสนุนกบฏโปแลนด์ ใน ค.ศ.๑๘๖๓ ภายในประเทศฝรั่งเศสนั้น ความรู้สึกชื่นชมชาว โปแลนด์ (Poles) มีมากขึ้น และจักรพรรดิจะหาเสียงสนับสนุนได้ก็คือการช่วยเหลือชาวโปแลนด์ การ ให้กำลังใจแก่ชาวโปแลนด์นั้น ไม่เพียงแต่สอดคล้องกับความคิดแบบนโปเลียนเท่านั้น หากยังสอดคล้อง และ รั่วลัญญาตญาณของชาวฝรั่งเศสที่เคยมีมาด้วย แต่เมื่ออังกฤษและรัสเซียยังสงวนท่าทีอยู่ นโปเลียนจึงทำอะไรไม่ได้นอกจากแสดงการต่อต้านทางการทูต ซึ่งยังผลให้รัสเซียขุ่นเคืองใจ ความ รุ่งเรืองของจักรวรรดิที่ ๒ จึงเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว และจะสูญสิ้นไปตลอดกาลหลังจากความหายนะ ของฝรั่งเศสในเม็กซิโก

เหตุการณ์ในเม็กซิโก เรื่องราวในเม็กซิโกชี้ให้เห็นชัดยิ่งกว่าสิ่งอื่นใดในสมัยนโปเลียน ที่ ๓ โดยเฉพาะจินตนาการที่ไม่อยู่กับร่องกับรอยของจักรพรรดิ ความไม่ฝืนของพระองค์ในแผนการ ที่ยิ่งใหญ่ ล้มเหลวเพราะการขาดคุณสมบัติที่รู้จักการไตร่ตรองและตัดสินใจให้แบ่งแบ่งเพื่อแผนการ ต่าง ๆ จะได้สำเร็จลุล่วงไป ในขณะที่พระองค์คว่นวาทกับกิจการต่าง ๆ ของยุโรป พระองค์ก็ทะเยอ ทะยานที่จะสร้างอาณาจักรอาณานิคมในโลกใหม่ เพื่อให้เป็นเครื่องถ่วงดุลย์อิทธิพลของพวกแองโกล- แซกซอน (Anglo-Saxon) นโปเลียนได้โอกาสเหมาะเพราะในเม็กซิโกกำลังปั่นป่วนด้วยการขัดแย้ง กันภายในประเทศ และมุ่งเกินกว่าจะต่อต้านการรุกรานได้ ใน ค.ศ.๑๘๖๑ ความยุ่งยากทางการเงิน ทำให้รัฐบาลเม็กซิโกต้องขออนุญาตยืมเงินให้เจ้าหน้าที่ต่างประเทศไปอีก ๒ ปี เป็นเหตุให้มหา อำนาจในยุโรปมีข้ออ้างในการแทรกแซง อังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน ได้ต่อต้านการผลิตฝิ่นนี้ และส่งกองทหารเข้าไปเพื่อรักษาลิทธิของคนที่อยู่ใต้การปกครอง มหาอำนาจอ้างว่าไม่ต้องการ แทรกแซงกิจการภายในของเม็กซิโก เพราะจะเป็นการก้าวล่วงอิทธิพลของชนชาติเม็กซิกันในการเลือก และสร้างรูปแบบรัฐบาลของตนโดยอิสระ ในครั้งแรกเม็กซิโกจะยินยอม แต่ต่อมา จักรพรรดินโปเลียน ที่ ๓ ก็ได้เผยท่าทีว่าพระองค์มีแผนการล้มล้างสาธารณรัฐเม็กซิกัน (Mexican Republic) และตั้ง ระบอบกษัตริย์โรมันคาทอลิคร่วมกับแมกซิมิเลียน (Maximilian) พระอนุชาของจักรพรรดิออสเตรีย โดยแมกซิมิเลียนเป็นผู้ครองราชย์ใน ค.ศ.๑๘๖๔ ระยะเวลาเหมือนฝรั่งเศสจะเป็นผู้นำในทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ในปีต่อมา เมื่อสหรัฐอเมริกาผ่อนคลายจากสงครามกลางเมืองแล้ว จึงแสดงท่าทีต่อต้านการละเมิด

หลักการมอนโร (Monroe Doctrine) ที่ห้ามยุโรปใช้อำนาจแทรกแซงในกิจการภายในของโลกใหม่ นโปเลียนที่ ๓ ต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งในระหว่างการถอนทหารและการคืนรนต่อผู้จนถึงจุดจบกับชาติเม็กซิกันและสหรัฐ จักรพรรดิเลือกข้อแรก ใน ค.ศ. ๑๘๖๗ กองทัพฝรั่งเศสก็ต้องถอนตัวและเดินทัพกลับ แมกซิมิเลียนผู้ปฏิเสศที่จะละทิ้งพรรคพวกโดยการสละราชบัลลังก์ก็ถูกจับและถูกยิงถึง จุดจบที่คินาศในเม็กซิโกก่อให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งในหมู่ชาวฝรั่งเศส รัฐบาลของจักรวรรดิได้ใช้กำลังคนและสูญเสียเงินทองไปโดยเปล่าประโยชน์ในการรบภาวะซึ่งมองเห็นได้ตั้งแต่ต้นแล้วว่า จะต้องพ่ายแพ้และล้มเหลว รัฐบาลฝรั่งเศสต้องทนอับอายในสายตาเหยียดหยามของชาวสหรัฐ ทั้งรัฐบาลยังทำให้ชาติฝรั่งเศสทั้งชาติ เสื่อมชื่อเสียงในการสนับสนุนเจ้าชายต่างประเทศให้เผชิญกับภาวะที่เสี่ยงอันตรายและทอดทิ้งพระองค์ให้เผชิญโชคชะตาตามลำพัง

#### อวสานของจักรวรรดิครั้งที่ ๒

ฐานะของจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ ภายหลังจากความพ่ายแพ้ที่เม็กซิโกอยู่สภาพที่อ่อนแอ ฝ่ายเสรีนิยมซึ่งต่อต้านพระองค์ในสภาได้เพิ่มความพยายามเป็นทวีคูณที่จะตั้งระบอบรัฐบาลที่ยึดรัฐธรรมนูญเป็นหลัก ถึงแม้ว่ามติมหาชนใน ค.ศ. ๑๘๗๐ ยังดูเหมือนจะให้ความไว้วางใจในตัวนโปเลียนอีกครั้ง ก็เป็นที่แน่ชัดว่า ชัยชนะจากสงครามเท่านั้นที่จะทำให้จักรวรรดิมั่นคงอยู่ได้ และสามารถยับยั้งความคิดเห็นทางประชาธิปไตยที่กำลังแพร่หลายทั่วประเทศ นโปเลียนพยายามที่จะฟื้นฟูเกียรติภูมิของพระองค์ในกิจการระหว่างประเทศ สงครามเจ็ดสัปดาห์ (Seven Weeks War) ระหว่างปรัสเซียและออสเตรีย ใน ค.ศ. ๑๘๖๖ ทำให้นโปเลียนทรงคิดว่าพระองค์จะทรงกู้ศักดิ์ศรีคืนมาได้ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย แต่พระองค์ก็ทรงผิดหวังเพราะปรัสเซียมีชัยชนะอย่างเด็ดขาดเหนือออสเตรียในการรบที่ชาโดวา (Sadowa) ซึ่งทำให้ปรัสเซียสามารถขยายดินแดนมาทางพรมแดนด้านตะวันออก ฝรั่งเศสจำต้องยอมรับการรวมตัวกันของรัฐเยอรมันทางตอนเหนือภายใต้การนำของปรัสเซีย ซึ่งทั้งนี้ทำให้ฝรั่งเศสเสียหายอย่างยิ่งในการแข่งอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศ บิสมาร์ค (Bismarck) อัครมหาเสนาบดีแห่งปรัสเซียได้ทำลายความหวังของจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ ที่จะได้รับดินแดนส่วนใดส่วนหนึ่งของไรน์แลนด์หรือเบลเยียม เป็นเครื่องตอบแทนในฐานะผู้

ใกล้แก่ถึงการสงคราม ดังนั้นภายหลังสงครามเจ็ดปีคาห์ ความรู้สึกต่อต้านปรัสเซียในหมู่ชาวฝรั่งเศสได้เพิ่มมากขึ้น

ความล้มเหลวในการดำเนินนโยบายต่างประเทศติดต่อกันหลายครั้ง ทำให้ฐานะของจักรพรรดินโปเลียนอยู่ในสภาพวิกฤติ ทางเดียวที่จะแก้ไขคือการหยุดยั้งความก้าวหน้าของปรัสเซีย และทำให้ปรัสเซียเสื่อมเกียรติภูมิ เพราะความเข้มแข็งของปรัสเซียที่ก้าวขึ้นมาในฐานะรัฐทหารเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของฝรั่งเศส นโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าวจะทำให้พวกเขาเสริมใน ประเทศสงบท่าทีลง นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มนิยมสงครามซึ่งเป็นนายทหารระดับนายพลซึ่งได้รับการหนุนหลังจากจักรพรรดินีเออจีนิ (Empress Eugenie) ซึ่งทรงหวังว่า ชัยชนะในด้านการทหารจะทำให้ฐานะของจักรวรรดิมั่นคงขึ้น

ฝรั่งเศสยังกังวลกับแผนการของออสเตรียในการรวมรัฐเยอรมันต่าง ๆ เข้าเป็นประเทศเดียวกัน และตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๖๖ เป็นต้นมา ออสเตรียก็ประสบผลสำเร็จมากขึ้นในนโยบายทางการทูต ในขณะที่ออสเตรียสร้างพันธมิตรในระหว่างชาติมหาอำนาจ เขาก็ดำเนินนโยบายทอดทิ้งฝรั่งเศสให้อยู่โดดเดี่ยว ด้วยการทำให้ชาติต่าง ๆ รู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อฝรั่งเศส เช่น การเปิดเผยความปรารถนาของฝรั่งเศสที่จะเข้าครอบครองบรรดารัฐเยอรมันทางใต้และแคว้นลักเซมเบิร์ก (Luxembourg) ซึ่งทำให้รัฐเหล่านี้แค้นเคืองฝรั่งเศสมาก ดังนั้นนับแต่ ค.ศ. ๑๘๖๖ เป็นต้นมา คุลยอำนาจด้านการเมืองระหว่างประเทศก็เปลี่ยนไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อปรัสเซียมากขึ้น ความรุ่งเรืองของปรัสเซียทำให้บรรดาผู้นำของฝรั่งเศสเห็นว่า สงครามระหว่างประเทศทั้งสองเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เสียแล้ว เพียงแต่ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใดเท่านั้น

#### ปัญหาการมีผู้ลี้ภัยชาวบัลลังก์สเปน

ในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๘๖๘ พระราชินีอิสabella เบลลาที่ ๒ (Isabella II) แห่งสเปนทรงถูกถอดออกจากบัลลังก์ เนื่องจากการลุกฮือของผู้ที่ต่อต้านพระนาง ฝรั่งเศสพลอยได้รับความกระทบกระเทือนจากปัญหานี้ด้วย เพราะว่าถ้าอิสabella ยังทรงครองราชย์อยู่ นโปเลียน

ก็จะทรงไว้พระทัยได้ว่าพระนางจะดำรงความเป็นกลางถ้าพระองค์ทำสงครามทางด้านแม่น้ำไรน์ รัฐบาลที่ไม่เป็นมิตรในสเปนจะเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อฝรั่งเศส ดังนั้นฝรั่งเศสจึงจับตาความเปลี่ยนแปลงในสเปนด้วยความกระวนกระวาย เมื่อสภารัฐมนตรีของสเปนได้ตกลงที่จะอัญเชิญเจ้าชาย เลโอโพลด์แห่งราชวงศ์โฮเฮนซอลเลิร์น (Prince Leopold of Hohenzollern-Sigmaringen) ซึ่งทรงเป็นพระญาติของพระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ (William I) แห่งปรัสเซียขึ้นครองบัลลังก์สเปนต่อไป บิสมาร์คซึ่งเห็นประโยชน์จากการที่เจ้าชายเยอรมันจะได้ครองราชย์ในสเปนได้เร่งรีบ ให้เจ้าชายเลโอโพลด์ทรงรับข้อเสนอ ซึ่งในครั้งแรกเจ้าชายเลโอโพลด์ก็ทรงตอบรับข้อเสนอบัลลังก์สเปน

ถ้าหากว่าเลโอโพลด์ขึ้นครองบัลลังก์สเปนก็จะทำให้ฐานะของฝรั่งเศสทั้งในด้านการเมืองและการทหารอยู่ในภาวะล่อแหลม ดังนั้นเมื่อข่าวเรื่องการเสนอราชบัลลังก์สเปนให้แก่เจ้าชาย เลโอโพลด์รั่วไหลออกมาในมิถุนายน ค.ศ.๑๘๗๐ ก็ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านอย่างรุนแรงจากฝรั่งเศส จักรพรรดินโปเลียนและบรรดาผู้นำของฝรั่งเศสตกลงว่า จะต้องขัดขวางการขึ้นครองบัลลังก์ของสเปนโดยเจ้าชายเยอรมัน แม้ว่าจะต้องถึงขั้นทำสงคราม

ในขั้นแรกนโยบายการทูตที่แข็งกร้าวของฝรั่งเศสจะได้รับความสำเร็จอย่างดี เพราะพระบิดาของเจ้าชายเลโอโพลด์ คือ เจ้าชายแอนโทนี (Prince Anthony) ได้ประกาศสละสิทธิในราชบัลลังก์สเปนในนามของเจ้าชายเลโอโพลด์ โดยความเห็นชอบของพระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ แห่งปรัสเซีย ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงสงครามที่อาจเกิดขึ้น แต่ฝรั่งเศสดำเนินการผิดพลาดทางการทูตอย่างร้ายแรงเมื่อนายอังตวน เดอ กราม็องต์ (Antoine de Gramont) เสนาบดีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของฝรั่งเศสไม่ยอมรับว่าการสละตำแหน่งของเจ้าชายเลโอโพลด์เป็นการยืนยันที่เพียงพอ และเรียกร้องให้พระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ ซึ่งขณะนั้นทรงประทับอยู่ที่เมืองเอมส์ (Ems) ให้ทรงประกาศว่าจะไม่มีสมาชิกของราชตระกูลโฮเฮนซอลเลิร์นคนใดเข้ารับการสืบทอดราชบัลลังก์สเปนอีก แต่พระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ ทรงปฏิเสธ แม้ว่าพระองค์จะไม่เต็มใจให้เจ้าชายเลโอโพลด์ขึ้นครองบัลลังก์สเปน แต่พระองค์ไม่ทรงยอมให้ฝ่ายฝรั่งเศสทำการเหยียดหยาม

พระเกียรติภูมิส่วนพระองค์ โทรเลขที่ถูกส่งจากเมืองเฮมส์เป็นการเล่ารายละเอียดการเข้าเฝ้าเพื่อการเจรจาดังกล่าวระหว่างเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสและพระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ บิสมาร์คได้ฉวยโอกาสนี้ทำการตัดแปลงข้อความในโทรเลข ให้เป็นไปในทำนองดูถูกชาติฝรั่งเศส ดังนั้นเมื่อข้อความในโทรเลขที่ถูกตัดแปลงถูกตีพิมพ์เผยแพร่ในหน้าหนังสือพิมพ์ในฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๗๐ ชาวฝรั่งเศสส่วนใหญ่ก็เต็มไปด้วยความโกรธแค้นและเรียกร้องให้มีการประกาศสงครามกับปรัสเซีย ดังนั้นในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม รัฐบาลฝรั่งเศสซึ่งต้องการสงครามเช่นเดียวกับชาวฝรั่งเศสได้ประกาศสงครามกับปรัสเซีย และการสงครามที่เรียกว่าสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย (Franco-Prussian War) ก็ได้เริ่มขึ้น

ฝรั่งเศสเข้าสู่สงครามโดยปราศจากการเตรียมพร้อมทางการทหารและการสนับสนุนทางการทูตจากประเทศใด ๆ ในยุโรป จักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ ได้รับการชักจูงจากพระนางเออจีนีและเสนาบดีคนสำคัญในคณะรัฐบาลของพระองค์ให้ประกาศสงคราม เพราะเชื่อว่าทางเดียวที่จะกู้ฐานะของจักรวรรดิที่ ๒ ให้รอดได้คือ ชัยชนะในการสงครามกับปรัสเซีย แต่กองทัพฝรั่งเศสกลับพ่ายแพ้ทัพปรัสเซียอย่างยับเยินในการรบที่เมืองเซดัง (Sedan) และนโปเลียนที่ ๓ ก็ทรงยอมจำนนอย่างสิ้นเชิงความพ่ายแพ้ในสงคราม ทำให้ประชาชนชาติซึ่งหมกครุทธาในระบบจักรวรรดิเนื่องจากความล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่าในการติดต่อกับต่างประเทศ ได้รวมกันจัดตั้งระบอบสาธารณรัฐขึ้นหลังจากการยอมจำนนของกองทัพฝรั่งเศสที่เซดัง เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ค.ศ. ๑๘๗๐ รัฐสภาได้ประกาศตั้งสาธารณรัฐฝรั่งเศสครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ปีนั้นเอง เป็นอันว่าจักรวรรดิครั้งที่ ๒ ได้สิ้นสุดลงพร้อมกับความพินาศของนโปเลียนที่ ๓

ข่าวการพ่ายแพ้ที่เซดัง (Sedan) ทำให้ชาวปารีสซึ่งไม่เคยตระหนักว่าฝรั่งเศสจะพ่ายแพ้อยู่ในความตระหนก พวกปฏิวัติซึ่งคอยโอกาสมานานได้ก่อการขึ้น จักรพรรดินีเออจีนี และพระโอรสคือเจ้าชายแห่งจักรวรรดินโปเลียนอยู่อังกฤษ จักรวรรดิที่ ๒ สลายตัวลงทันที แม้จะได้รับการเกลี้ยตขังแต่นโปเลียนที่ ๓ ก็ได้ได้รับความสงสารในการพ่ายแพ้ครั้งนี้ สภานิติบัญญัติซึ่งหวังว่าการปฏิวัติจะเคลื่อนไหวจากฝ่ายซ้ายจัดได้ประกาศตั้งรัฐบาลรักษาการแห่งการป้องกันชาติขึ้น

นำโดยนายพลโทรชู (Trochu) ซึ่งเป็นผู้บังคับการทหารของปารีสอยู่แล้ว และยังมีผู้นำที่เป็นฝ่ายต่อต้านรัฐสภารวมอยู่ด้วย แต่ธีแอร์ลซึ่งฉลาดพอที่จะไม่ยอมรับตำแหน่งใด ๆ ในขณะนั้น กลับเดินทางไปยังราชสำนักต่าง ๆ ของยุโรป

ความเชื่อในรูปแบบ ค.ศ. ๑๘๗๒ ได้กลับมาอีก คือ เชื่อว่าสาธารณรัฐจะนำมาซึ่งชัยชนะ ทำให้ความรู้สึกอื่น ๆ แม้แต่การติดต่อด้านลัทธิโบนาปาร์ตเหือดหายไป กลไกทางการเมืองของจักรวรรดิที่สองได้พัฒนาคลงหมดสิ้นแล้ว แกมเบตตา (Gambetta) รัฐมนตรีมหาดไทยคนใหม่ ได้เตรียมการสำหรับสงคราม จำนวนของกองรักษาการณ์แห่งชาติ (National Guard) ในปารีสเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เท่า คือมีจำนวน ๓๖๐,๐๐๐ คน กองทหารเยอรมันได้ยกเข้าล้อมปารีส ส่วนหัวเมืองรอบนอกนั้นถูกเยอรมันยึดครองเกือบประเทศแล้ว รัฐบาลแห่งการป้องกันชาติไม่สามารถจะติดต่อกับประชาชนนอกปารีส ตัวแทนของรัฐบาลที่เมืองตูร์ส (Tours) คือ เครมีเออ (Cremieux) ก็ชราภาพมากแล้ว

เมื่อเห็นได้ชัดว่าจะต้องมีผู้นำที่สามารถ จึงตกลงกันว่าแกมเบตตาจะข้ามเขตยึดครองของเยอรมันโดยทางบอลลอนไปสู่เมืองตูร์ส ในวันที่ ๗ ตุลาคม และจะรับหน้าที่ทั้งรัฐมนตรีว่าการกลาโหมและรัฐมนตรีมหาดไทย เขาเป็นบุตรของชาวอิตาเลียนอพยพ แม้เป็นชาวฝรั่งเศส แกมเบตตาเป็นชาวดัตช์ โดยกำเนิดและเติบโตที่นั่นด้วย เขาเป็นคนมีวาทศิลป์และอาชีพนักกฎหมาย ทำให้เขาก้าวเข้าสู่การเมืองใน ค.ศ. ๑๘๖๔ เมื่ออายุได้ ๓๑ ปี แกมเบตตาได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติเพราะเสนอแผนการปฏิรูปทางการเมืองในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. ๑๘๗๐ เขาเชื่อในระบบบอบสาธารณรัฐ และคิดว่าระบบนี้จะทำให้ฝรั่งเศสพ้นจากวิกฤตการณ์

อย่างไรก็ตาม ความหายนะทางทหารได้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง บาแซนน์ (Bazaine) ซึ่งคุมกำลังทหารอยู่ที่เมตซ์ (Metz) ได้เจรจาทันทีกับบิสมาร์ค แต่ก็ต้องยอมแพ้พร้อมด้วยกำลังทหารอีก ๑๗๓,๐๐๐ คน ความหวังทางการทหารเหลืออยู่ที่เดียวคือ ปารีส ซึ่งยังมีคนจำนวนมาก มีอาวุธและมีป้อมปราการที่แข็งแกร่ง แม้ว่าฝ่ายถูกปิดล้อมจะมีกำลังมากกว่า แต่ทหาร



ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกหัด มีแต่ความกล้าหาญที่ขาดระเบียบวินัย กองทัพปรัสเซียต้องการล้อมปารีส ให้ออกจนต้องยอมแพ้ ปาเลสไตน์ปิดล้อมโดยสมบูรณ์ในวันที่ ๒๔ กันยายน ค.ศ. ๑๘๗๐ คงเหลือแต่ความหวังว่าแกมเบตตาจะนำกองทัพส่วนภูมิภาคมาปลดปล่อยปารีส แต่ทัพฝรั่งเศสนอกปารีสก็ถูกสะกัดและกำลังต่ำถอยเช่นกัน

ประชาชนในปารีสรู้สึกถึงการขาดแคลนอาหารอย่างรวดเร็ว คนยากจนได้รับทุข์ทรมานที่สุด ในขณะที่กัศตาคารหรู ๆ ยังมีอาหารอุดมสมบูรณ์ เมื่อฤดูหนาวมาถึงความหนาวเป็นศัตรูสำคัญพอๆ กับความหิว ต้นไม้ตามถนนในกรุงปารีสถูกตัดลงมาทำฟืน กองทหารถูกเกณฑ์ไปหาพืชผัก รากไม้ยังชีพ แม่น้ำแซนกลายเป็นน้ำแข็ง อัตราการตายเนื่องจากความหิวและความหนาวสูงขึ้น ผู้คนเริ่มอยู่ในความไม่สงบ

บิสมาร์คไม่อาจทนคอยการยอมแพ้ของฝรั่งเศส เขาสั่งให้มีการระดมยิงปารีสทุก ๆ คืน คืนละหลายชั่วโมงติดต่อกันถึง ๒๓ คืน เพื่อทำลายขวัญชาวปารีส ซึ่งมีผลให้คนบาดเจ็บและล้มตายประมาณ ๔๐๐ คน ฝ่ายซ้ายจัดในปารีสซึ่งปรากฏตัวภายหลังการดิ้นรนของจักรวรรดิได้เป็นผู้นำในการต่อสู้โดยประกาศว่า การพ่ายแพ้เป็นการทรยศต่อประเทศชาติ ในขณะที่เดียวกันก็มีข่าวการยอมจำนนของกองทัพที่เมตซ์ ผู้นำฝ่ายซ้ายได้ชักชวนฝูงชนบุกศาลาว่าการเทศบาล นครปารีส และจัดตั้งรัฐบาลปฏิวัติขึ้น เกิดการปะทะกันระหว่างฝูงชนกับกองรักษาการณ์ การต่อสู้เพื่อต่อต้านผู้รุกรานกำลังกลายมาเป็นการต่อสู้กันระหว่างสังคมภายในฝรั่งเศสเอง มีการตั้งชุมชนนักปฏิวัติขึ้นที่เมืองลียง (Lyon), มาร์แซลล์ และตูลูซ (Toulouse) แม้ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดจะคุมสถานการณ์ได้ แต่ฝรั่งเศสอยู่ในภาวะวิกฤติ

ชนชั้นสูงและพวกที่ร่ำรวยซึ่งสูญเสียผลประโยชน์มากที่สุดถ้าสงครามยังคงยืดเยื้อต่อไป จึงต้องการที่จะเลิกต่อสู้ ฮีแยร์สเชื่อว่า จะเจรจากับศัตรูได้ ด้วยความรู้สึกที่ว่ายิ่งสันติภาพเกิดขึ้นเร็วเท่าไร ราคาของมันก็คงถูกเพียงนั้น หลังจากความล้มเหลวของการลุกฮือของฝ่ายซ้ายในวันที่ ๒๒ มกราคม ค.ศ. ๑๘๗๑ รัฐบาลในปารีสก็พร้อมที่จะเซ็นสัญญาสงบศึก ตามข้อตกลงปารีสจะต้องยอมแพ้ และมีเวลา ๓ สัปดาห์ในการเลือกตั้งสภาที่จะทำหน้าที่เจรจาเรื่องสันติภาพ

สงครามจบสิ้นลง ความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสสะท้อนให้เห็นความบกพร่องของรัฐและสังคม ที่การปฏิวัติและนโยบายได้สร้างขึ้นมา กองทัพเชื่อมั่นว่าตนเองมีอำนาจและแสนยานุภาพจนไม่ได้เตรียมตัวรับสิ่งที่ไม่คาดคิดมาก่อน ผลก็คือความพินาศเมื่อเผชิญกับวิกฤติการณ์ กองทัพฝรั่งเศสยังสะท้อนให้เห็นข้อขัดแย้งทางสังคมที่มีอยู่ในประเทศ พวกขุนนางเก่า ๆ ชั้นสูงเลิกมีบทบาททางการเมือง เพราะไม่ต้องการรับใช้ประเทศที่ไม่มีกษัตริย์สมบูรณ์มาตุลาชาติราชาธิปไตยปกครอง พวกชนชั้นกลางไม่เห็นประโยชน์จากอาชีพทหาร ตำแหน่งทางการเมืองเป็นรางวัลสำหรับผู้ที่มีความกล้าบ้าปิ่น และพละกำลังมากกว่าเพราะความเฉลียวฉลาด การศึกษาทางทหารล่าหลังและเป็นกระเจกเงาสะท้อนสังคม ฝรั่งเศสว่าไม่ได้เตรียมพร้อมที่จะพบกับสิ่งใหม่ ๆ ในยุคใหม่ ยังคงเป็นกองทัพโบราณ ซึ่งเมื่อต้องเผชิญหน้ากับกองทัพเยอรมันซึ่งมีระเบียบวินัยและการจัดการอย่างดี กองทัพฝรั่งเศสจึงไม่มีทางสู้ ความทายนะที่เกิดแก่กองทัพฝรั่งเศสแสดงว่า ยุคใหม่ของวิทยาการทางสงครามได้เริ่มขึ้นแล้ว และยุคเก่าได้จบลง

ความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสพิสูจน์ถึงนโยบายป้องกันชาติของแกมเบตตาม์เหลว เขา ยอมรับความพ่ายแพ้และลาออกจากตำแหน่ง แม้จะมีผู้สนับสนุนบ้าง แต่ในขณะนี้ก็มีผู้ต่อต้านเขามาก

การเลือกตั้งภายหลังการสงบศึก คำสั่งให้มีการเลือกตั้งออกในวันที่ ๒๔ มกราคม ค.ศ. ๑๘๗๑ และมีการเลือกตั้งในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ปีนั้นเอง การเลือกตั้งใช้วิธีแบบเสนอชื่อใน เขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกเพียงคนเดียว ผู้ว่าราชการไม่มีอิทธิพลที่จะทำการเลือกตั้งและได้รับคำสั่งห้ามเช่นนั้นด้วย ประชาชนต้องการความสงบและต่อต้านระบบเผด็จการของแกมเบตตา ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจำนวนมากเป็นนักโทษ กองทัพเยอรมันได้ยึดครองจังหวัดต่าง ๆ ถึง ๔๐ แห่ง

ในเขตหัวเมืองซึ่งมีแต่คนเต็ม ๆ ของท้องถิ่นและพระซึ่งเป็นผู้นำก็ได้ส่งรายชื่อของ พวกอนุรักษนิยมกลับคืนมา ยกเว้นในปารีสและเมืองใหญ่ ๆ บางเมืองในทางตะวันออกและทางใต้ สมาชิกสภาที่ประกอบด้วยนักประชาธิปไตย ๔๐๐ คน ในจำนวนนี้ ๒๑๔ คนเป็นพวกนิยมออสเตรีย ๑๘๒ คน เป็นฝ่ายนิยมกษัตริย์ ซึ่งส่วนมากมาจากทางตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ พวกเป็น กลาง ๗๘ คน ซึ่งพวกนี้จะกลายมาเป็นพวกสาธารณรัฐหัวเก่า (Conservative Republicans)

พวกสาธารณรัฐ ๑๕๐ คน ซึ่งเป็นพวกหัวรุนแรงประมาณ ๕๐ คน พวกนิยมโบนาปาร์ตมีเพียง ๒๐ คน ประมาณ ๑/๓ ของสภาใหม่เป็นพวกขุนนาง

สภามีลักษณะพิเศษ เพราะเลือกขึ้นมาด้วยเงื่อนไขพิเศษ มีจุดประสงค์ประการเดียว คือ สร้างความสงบ จูลส์ เกรวี (Jules Grévy) ได้รับเลือกเป็นประธานสภา เขาเป็นนักสาธารณรัฐนิยมซึ่งเคยต่อต้านรัฐธรรมนูญที่เปิดทางให้อำนาจแก่หลุยส์ นโปเลียน ใน ค.ศ. ๑๘๗๔ มาแล้ว อีแอรส์ได้รับเลือกจากประชาชนด้วยเสียง ๒ ล้านเสียง และจาก ๓๖ จังหวัด ดังนั้นฝ่ายสาธารณรัฐจึงได้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ และรัฐมนตรีขึ้นนำในคณะรัฐบาลของอีแอรส์ต่างก็เป็นพวกสาธารณรัฐ

อย่างไรก็ตาม พวกสาธารณรัฐก็มีหลายแสน ผู้แทนของปารีสในสภาก็มีหลุยส์ บลัง, วิกเตอร์ ฟูโก, เดอเลสคลูซ (Delescluze), เลครู โรลัง, โรชฟอร์ด (Rochefort) และ กิเน็ต (Quinet) สภาแห่งชาติซึ่งนำโดยอีแอรส์ตั้งใจที่จะขจัดอันตรายจากฝ่ายซ้าย ศาลทหารได้ตัดสินประหารชีวิตบลองกีและฟูเรนส์ (Fourens) ในฐานะที่เป็นผู้นำในการก่อความไม่สงบ เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม แต่ทั้งสองคนก็หลบหนีไปได้ สภาย้ายจากบอร์โดซ์ (Bordeaux) มาอยู่แวร์ซายส์ (Versailles) แทนที่จะไปอยู่ปารีส ในที่สุดอีแอรส์ก็สั่งให้กองรักษาการณ์ที่ปารีสปลดปืน ๔๐๐ กระบอก ซึ่งเป็นการเร้าความโกรธของชาวปารีส อีแอรส์คาดการณ์ผิดในเรื่องผลของการมาตรการรุนแรง ๒ ประการที่ผ่านออกมาจากสภา มาตรการข้อแรกคือยุติการพักชำระหนี้โดยสัญญา ซึ่งธุรกิจในปารีสดำเนินไปโดยยึดเรื่องนี้เป็นหลัก มาตรการที่สอง คือ การจ่ายค่าเช่าต่าง ๆ ซึ่งค้างอยู่ในระหว่างสงครามทันที การตัดสินใจเช่นนี้เป็นความเห็นชอบของอีแอรส์ สภาและนักการคลังที่เห็นแต่ค่าเช่า แต่กลับทำให้ชนชั้นกลางที่รายได้น้อยประสบความหายนะ

ความคิดที่จะยึดมั่นของอีแอรส์เป็นชนวนที่ทำให้เกิดการปฏิวัติขึ้นในปารีส หลังจากที่มีความวุ่นวายและการฆาตกรรม เขาก็สั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐถึงปารีส คงเหลือแต่คณะกรรมการกลางแห่งกองรักษาการณ์แห่งชาติซึ่งต้องรับภาระต่าง ๆ ผู้นำของชุมนุมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นในสมัย

ปารีสถูกปิดล้อมคือ บล็องกิ ซึ่งสมาคมแดง (Red Club) ของเขามีการชุมนุมพบปะกันเสมอ สถานที่ชุมนุมได้ชื่อว่าเป็นโบสถ์ของพวกกบฏที่เปิดต้อนรับทุกคน แต่คนที่จะออกมาได้ต้องเป็นคนเปลี่ยนแปลงแล้วเท่านั้น

อย่างไรก็ตามพวกบล็องกิส (Blanquists) เป็นเพียงส่วนน้อย พวกกบฏชาวปารีสส่วนใหญ่ได้จัดระเบียบการปกครองของตนเอง โดยจัดการเลือกตั้งในวันที่ ๒๖ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๗๑ และจัดระบบในรูปของชุมชนทางการเมือง (Commune) ซึ่งเรียกว่าคอมมูนแห่งปารีส (Commune of Paris)

อย่างไรก็ตาม ในระยะที่ก่อร่างสร้างตัวนั้นคอมมูนไม่ได้ยึดหลักมาร์กซิสต์ และก็ไม่ใช่ว่ารัฐบาลของชนชั้นกรรมากร แม้จะมีคนงานร่วมด้วยถึง ๒๕ คน แต่ก็น้อยกว่าพวกชนชั้นกลางและพวกที่มีอาชีพอื่นถึง ๒ เท่า คำประกาศของคอมมูนแสดงถึงแนวโน้มที่จะเป็นสหพันธ์ของคนกลุ่มน้อยทันทีที่เกิดการต่อต้าน พวกบล็องกิสต์ซึ่งอ่อนแอเพราะไม่มีผู้นำ เนื่องจากถูกจับและขังคุกเมื่อปารีสถูกปิดล้อม ก็ได้สูญเสียอำนาจให้กับพวกจวโคแบงส์ ซึ่งมีเดอเลสคลูส์ (Delescluze) เป็นผู้นำ ทั้งสองฝ่ายยังร่วมกันคุมอำนาจใน ค.ศ. ๑๘๗๓ แต่ต่อมาก็ทะเลาะกัน ในวันที่ ๑ พฤษภาคมของปีนั้นมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อสวัสดิภาพของปวงชน (Committee of Public Safety)

การล้อมปารีสครั้งที่สองเริ่มขึ้นในวันอาทิตย์ที่ ๒ เมษายน โดยกองทหารจากแวร์ซายส์ ซึ่งไม่ค่อยมีระเบียบและขาดทั้งอาวุธและกำลังใจ ฝ่ายคอมมูนมีอาวุธและคนมากกว่า ฝ่ายแวร์ซายส์ มีที่มั่นในปารีสและได้รับเสบียงอาหารผ่านทางแนวปรัสเซีย ซึ่งวางตัวเป็นกลาง ชีวิตในปารีสยังคงดำเนินไปอย่างปกติ แต่คตินิยมในสมัยปฏิวัติเริ่มกลับมาอีก เช่น การรื้อฟื้นปฏิทินแบบในสมัยปฏิวัติ มีการรื้อถอนวังโคม (Vendome) ท่ามกลางการฉลองของสาธารณชน

ในขณะเดียวกัน กองทหารของฝ่ายแวร์ซายส์ได้รับการเสริมกำลังให้แข็งแกร่งขึ้น ในวันที่ ๘ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๗๑ เริ่มมีการระดมยิงป้อมปราการและที่มั่นต่าง ๆ ทหารฝ่ายปารีสค่อย ๆ ร้อยทรอลงไปทุกที ในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พวกแวร์ซายส์ก็สามารถรุกเข้าปารีสได้ ซึ่งเป็น

วันเดียวกับการที่พวกคอมมูนจัดประชุม เป็นทางการ เป็นครั้งสุดท้ายเพื่อสอบสวนผู้บัญชาการทหารของฝ่ายคอมมูนเอง พวกนายทหารไม่สามารถรักษากองทัพของคอมมูนให้มีระเบียบวินัยทางทหารต่อไปได้ เมื่อปารีสตกอยู่ในสภาพจนตรอก เดอเลส์ทูลซ์จึงได้ประกาศสงครามของประชาชนซึ่งได้ต่อสู้ด้วยมือเปล่า พวกคอมมูน (Communards) ได้เริ่มต่อสู้ตามแบบฉบับดั้งเดิมคือสงครามกลางถนนและการจลาจล ที่เต็มไปด้วยเครื่องกีดขวางตั้งแต่ด้านตะวันตกจดด้านตะวันออกของปารีส

พวกแวร์ซายส์ได้ใช้ความป่าเถื่อนในการต่อสู้ เมื่อจับฝ่ายตรงข้ามได้ก็จะยิงทิ้ง ฝ่ายคอมมูนได้ตอบด้วยการจับพระและพระราชอาคตแห่งปารีสเป็นเหยื่อ มีการต่อสู้ตามถนนซึ่งทำลายชีวิตทั้งสองฝ่าย และยังเกิดเพลิงไหม้ทั่วปารีส พวกแวร์ซายส์ระดมยิงด้วยปืนใหญ่ และพวกคอมมูนก็เผาอาคารต่าง ๆ ในระยะหลัง เมื่อพวกคอมมูนสิ้นหวังก็หาทางออกด้วยการเผาพระราชวังดยูเลอริสและอาคารสถานที่ราชการและที่สาธารณะอื่น ๆ อีก

ในช่วงสุดท้ายของการต่อสู้ของพวกคอมมูนเป็นเรื่องของความโหดร้ายที่เข้มข้น เดอเลส์ทูลซ์ถูกยิงในขณะปืนขึ้นไปยังเครื่องกีดขวาง การจลาจลนองเลือดดำเนินต่อไปอีกช่วงสั้น ๆ ก็ยุติ พวกแวร์ซายส์เสียกำลังประมาณ ๑,๐๐๐ คน แต่พวกคอมมูนตายไม่น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ คน อีแรร์สได้ชัยชนะอย่างงดงาม แต่เป็นชัยชนะที่นับจาก ค.ศ. ๑๗๘๙ มานั้นชาวปารีสต้องพบกับการนองเลือดที่โหดร้ายทารุณที่สุด จริงอยู่ ประวัติศาสตร์ไม่อาจพิพากษาว่าใครเป็นผู้ผิดในกรณีนี้ แต่อย่างน้อยผู้ที่เราใจชาวปารีสให้โกรธแค้นจนถึงขั้นลุกฮือจับอาวุธคือสภาซึ่งมีหัวหน้ารัฐ เป็นนักสาธารณรัฐนิยมหัวเก่า (Conservative Republican) ที่ต่อต้านพวกคอมมูนหัวรุนแรงและต้องการกำจัดพวกนี้